

terrenus à terra: ita secundus cœlestis incipiat esse ex cœlo: nec dicit jam cuius circumcisio est natura patrem, præter eum qui in cœlis est, se habere: sed præcepto Domini ludo, illuminatis oculis, sedere ad dextram virtutis filium hominis agnosceret. Obterendæ sunt omnes animi voluptates, relinquenda studia delictationum, quoniam hic circumcisio est veritas, non figura. Nitendum in summa, ut cunctis naturalibus amputatis, conversatio nostra tendat ad cœlum ubi Christus est ad dexteram Dei. Quod ita verum erit, si ludi, si jocus, si convivium, si sermo pene familiarium deferantur: & tamen qui circumcidentur arefcunt, ut non nos mundo qui vitæ imagines sumus, sed mundus nobis mortuus esse credatur: nec adglutinari eorum aliqua quæ circumcisio sunt inimici arte sinantur: sed clamemus, sedit sanguis circumcisio: ut cum in nobis vitæ calculus cœperit operari, in quo nomen novum solus novit ille, qui accepit, non timeamus in loco revelationis occidi: quinimo & imputantes aliqua nostro Domino per amorem: nam & operarius ibi benignus admittitur: ut superius in beato Petro novæ gratiæ susceptore didicimus: tota credulitatis nostræ harmonia intortis vehementius per artem fidibus resiletemus: Propter verba labiorum tuorum Domine ego custodivi vias duras. Anne est aliquid tam durum, tam ferreum quam repugnare naturæ? Et cum omnia in mundo per Deum nobis sint facta, ipsos nos velut non nostra circumstant repellere non videre: mundumque ipsum nobis se cum omnibus divitiis & pulchritudinibus suis ingerentem manu quadam repudiare virtutis: obferatque omnibus sensibus quibus ad animam substantia vitalis accedit, pene ad imaginem obrigescere mortuorum: Non visu, non auditu, non odore, non tactu, non sapore capi: Et in natura corporis naturam corpoream non habere, hominemque se quod homo sit oblivisci: eum tamen hoc ipso quod ambiat non teneri, quia vere quod homo sit teneat, & eo magis despiciat se, quo se magis agnoverit. Tum quia durum est præsentia sibi abdicare dum vivit: & futura sperare post vitam. Hæc natura corporis, hoc, ut diximus, nisi circumcisio non patitur: facileque se gestit jactare in suis, sibi cernens terras, sibi maria, sibi videns solem & universa cœli astræ servare: & quando se fraudari à terrestribus patitur, cum dominetur & cœlo? Tantorum ergo elementorum tam importuno circumventa famulatu, usque ad oblivionem suæ conditionis inducitur: & in despectu totius sublimata mundi, vincere ipsa ex eo quod sibi obsequuntur præsumit elementa: hinc montes scrobibus fodiendo, hinc valles substructionibus opplendo, hinc maria molibus arando, nunc arida irriguis fecundando, nunc stagna paludeseque siccando, vel campos confitis nemoribus vestiendo, ac fylvosorum montium juga, vetustis nemoribus denudando, ut pene Dominam se naturæ esse non credat, si fecerit aliter. Cujus naturæ concussione, natura nostra his meditationibus agitur, durum est vias Domini custodire, in quibus non experimentis, sed detrimentis potentia defudatur: nec queritur ut supra nos quod amat universa mortalitas, sed ut sub nos vita ducatur: ne amplius nos existimando quam sumus, incipiamus nec id obtinere quod sumus, cum per hoc ipsum si velimus despiciere quod sumus, mereamur in melius esse quam sumus, dicente Domino, & nostræ illi imputationi quam præsumimus subscribente: Amen dico vobis, nemo est qui relinquat domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, qui non recipiat centuplum in tempore hoc, & in sæculo venturo vitam æternam hereditabit. Et talibus promissionibus vitæ illæ duræ, quas ob verbum Domini custodire necesse est, molliuntur. In quarum custodia utique multa retributio est. His mercedibus invitatur quos oportebat & cogi, dum velle nos ambit quod poterat & jubere. Denique cum verbum vitæ durum dicerent esse sermonem, & ob hoc turbati omnes qui eum sequebantur abscederent: respiciens discipulos suos: nunquidnam & ipsi abire vellent, inquit iratus: adeo eligit potius se nobis bona omnia debere, si volumus, quam imperare si coginur, dicente Apostolo: Si enim volens hoc ago, mercedem accipio: si autem invitatus, dispensatio mihi credita est. Hæc voluntas femoralis illius vagina cultelli est: quæ ubi in se amorem Dei, quem cultellum esse diximus, receperit, merebitur intelligere Dominum vera prædicasse: Jugum enim meum suave est, & sarcina mea levis est: quoniam superfluis omnibus amputatis, & cunctis oneribus circumcisio, bellæ quadam sarcinalis imagine tenuata: vere

etiam nos cum Psalmista dicimus, qui vel per glaciem, vel per liquidam etiam mollemque substantiam angustum illud acus foramen transire possumus, quod introire qui in equis sperant & curibus, non valebunt, quoniam tales etiam via illa quæ lata est, & spatiosa vix capiet. Laborum itaque arduos montes & difficultatum propemodum muros, quibus cœlestia ab humanis velut provinciæ cujusdam limitibus separantur, divina invitatrix munificentia liberalitateque deplanat. Et sicut tubis sacerdotalibus muros illius Jericho: ita prophetarum vocibus turri nostri interitus elidit, si modo contra spem in spe credentes, & quodam concitato- rum luminum, videndi saliente transpectu, in fraudem præsentium caducorum promissa tanquam manibus jam apprehensa miremur: & hac circumcisio natura in aliamque naturam transpositi, mente illa & animo teneamus, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Dominus iis qui diligunt eum: de quorum numero non est, nisi qui per demonstratam superius circumcisio velut cum Domino confixus in cruce, semper peccatis suis passione est dignus. Ille vero Dominum nostrum dignum tali passione non credens dixerit: Domine memor esto mei cum veneris in regnum tuum. Quem, dum adhuc loquitur, ipse Dominus promptus interpellantis auditor consolari, ut consuevit, pro sua pietate dignabitur dicendo: Forti animo esto: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

Hanc Epistolam non esse Hieronymi, etiam si parum argueret stylus: ex hoc certe poterat intelligi, quod is qui scripsit, non semel restatur, sese Græci & Hebræi sermonis ignarum. Exstat autem inter Epistolas Augustini, suo titulo prænotata. Stylus quoque cum titulo consensit.

DE CELEBRATIONE PASCHÆ.

LECTIS literis tuis, ubi me commonuisti, ut debitum redderem de residuis enodandis questionibus, quas jam longe ante quæseras: gratissimum mihi atque charissimum desiderium studii tui amplius (differri) tolerare non potui. Et quamvis in mediis acervis occupationum mearum hanc feci præcipuam: ut ad ea quæ me interrogasti, tibi responderem. Diutius autem de tua Epistola disputare nolo, ne hoc ipsum me impediatur tandem reddere quod debeo. Quæris quæ causa sit, cur anniversarius dies celebrandæ dominicæ passionis, non ad eundem redeat anni diem, sicut dies quæ traditur natus. Et deinde subjungis, si hoc sit propter sabbatum & lunam, quid sibi velit in hac re observatio sabbati & lunæ. Hic primum oportet ut noveris diem natalem Domini non in sacramento celebrari: sed tantum in memoriam revocari, quod natus sit: ac per hoc nihil opus erit, nisi revolutum diem anni, quo ipsa res acta est festa devotione signari. Sacramentum est autem in alia celebratione, cum rei gestæ ita rememoratio fit, ut aliquid etiam significari intelligatur: quod sancte accipiendum est. Eo itaque modo agimus pascha, ut non id solum quod factum est in memoriam revocemus, id est, quod mortuus est Christus & resurrexit: sed etiam ut cætera, quæ Evangelium attestatur, ad sacramentum significationem non omitamus: Quia enim, sicut dicit Apostolus: Mortuus est propter delicta nostra: & resurrexit propter justificationem nostram. Transitus quidem de morte ad vitam in illa passione Domini & resurrectione factus est. Nam etiam vocabulum ipsum quod pascha dicitur, non Græcum sicut vulgo videri solet, sed Hebræum esse dicunt, qui linguam utramque noverunt. Neque enim à passione (quoniam *pascha* Græcè, Latine dicitur pati) sed ab eo quod transitur, ut dixi, de morte ad vitam, Hebræo verbo res appellata est. In quo eloquio pascha transitus dicitur, sicut perhibent qui hoc sciunt. Quod voluit & ipse Dominus tangere, cum ait: Qui credit in me, transiet de morte in vitam: & maxime idem Evangelista hoc intelligitur exprimeret voluisse, cum celebraturo Domino pascha cum discipulis, ubi cenam eis mysticam dedit: Cum vidisset, inquit, Jesus quia venit ejus hora, ut transiret de morte, seu de hoc mundo, ad patrem. Transitus ergo de hac vita

mortali in aliam vitam immortalem (hoc est enim in morte ad vitam) in passione & resurrectione Domini commendatur. Hic transitus à nobis modo agitur per fidem, quæ nobis est in remissionem peccatorum, in spem vitæ æternæ diligentibus Deum & proximum, quia fides per dilectionem operatur. Et justus ex fide vivit. Spes autem que videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus, secundum hanc fidem, & spem & dilectionem qua cœpimus esse sub gratia: jam commortui sumus cum Christo, & conscripti illi per baptismum (in morte) sicut dicit Apostolus: Quia & vetus homo noster simul confixus est cruci cum illo: & resurreximus cum illo, quia & simul nos excitavit, & simul sedere fecit in cœlestibus. Unde est & illa exhortatio: Si autem resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Sed quod sequitur & dicit: Mortui enim estis, & vitæ vestra abscondita est in Christo in Deo: cum Christo apparuerit vitæ vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria: satis indicat quid velit intelligi, quia tunc transitus noster de morte ad vitam, qui fit per fidem, in spe peragitur futuræ in fine resurrectionis & gloriæ: cum corruptibile hoc, id est, caro ista, in qua gemimus modo, induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Nos enim jam quidem habemus per fidem primitias spiritus, sed adhuc in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Spe enim salvi facti sumus. In hac spe cum sumus, corpus quidem mortuum est propter peccatum: spiritus autem vitæ est propter justitiam. Sed vide quod sequitur: Si autem spiritus ejus, inquit, qui suscitavit Christum Jesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra per inhabitantem spiritum ejus in vobis. Hoc igitur Ecclesia universa quæ in peregrinatione mortalitatis inventa est, expectat in fine sæculi, quod in Domini nostri Jesu Christi corpore præmonstratum est, qui est primogenitus à mortuis, quia corpus ejus, cujus caput est ipse, non nisi Ecclesia est. Nonnulli etiam attendentes verba quæ continet dicit Apostolus: Quia & mortui sumus cum Christo, & resurreximus cum eo: nec intelligentes quatenus dicantur: arbitrati sunt jam factam esse resurrectionem, nec ullam ulterius in fine temporum esse sperandam. Ex quibus est, inquit, Hymeneus & Philetus, qui circa veritatem aberraverunt, dicentes resurrectionem jam factam esse, & fidem quorundam subverterunt. Idem Apostolus eos arguens detestatur: qui tamen dicit nos resurrexisse cum Christo. Unde, nisi quia hoc per fidem, & spem, & dilectionem factum esse dicit in nobis, secundum primitias spiritus? Sed quia spes quæ videtur non est spes: & ideo si quod non videmus speramus, per patientiam expectamus, restat utique redemptio corporis nostri, quam expectantes in nobismetipsis ingemiscimus. Unde est illud: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Hæc igitur innovatio vitæ nostræ, est quidam transitus à morte ad vitam: Qui fit primo per fidem, ut in spe gaudeamus, & in tribulatione patientes simus, dum adhuc exterior noster homo corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem propter initium novæ vitæ, propter novum hominem, quem jubemur induere & exuere veterem, expurgantes veterem fermentum, ut simus nova conspersio, quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitæ novitatem, primus mensis in anni mensibus celebrationi huic attributus est. Nam & ipse dicitur mensis novorum. Quia vero in toto tempore sæculi, nunc tertium tempus apparuit: ideo resurrectio Domini tridua est. Primum enim tempus est ante legem: secundum sub lege: tertium sub gratia: ubi jam manifestatio est sacramenti prius occulti in prophetico anigmate. Hoc ergo & in lunari numero significatur. Quia enim septenarius numerus solet in scripturis ad quandam perfectionem mysticis apparere, tertia hebdomada lunæ pascha celebratur, id est, qui dies occurrerit à quarta decima in viginti primam. Est illic & aliud sacramentum, quod si tibi obscurum fuerit, quia in talibus inquisitionibus minus eruditus es, non contristeris. Nec ideo me putes esse meliorem, quia in studiis hæc puerilibus didici. Qui enim gloriatur, in eo gloriatur, inquit, scire, & intelligere, quia ego sum Dominus. Nonnulli ergo studiosi talium rerum quæsierunt multum de motibus & nu-

meris syderum. Et qui subtilius scrutati sunt ista, incrementa & decrementsa lunaria, ex conversione globi ejus conjecerunt. Non quod aliquid substantiæ vel accedat ei cum augetur, vel decedat cum minuitur. Quod deliramentum imperiti Manichæi opinantes, repleti eam dixerunt, sicut repletur navis ex fugitiva diei parte: quam commistam principibus tenebrarum, & horum sordibus inquinatam, corde & ore sacrilego, & credere, & loqui non dubitant. Hinc ergo impleri lunam dicunt, cum magna pars diei magnis laboribus ab inquinamento purgata, de toto mundo atque omnibus cloacis fugiens redditur Deo lugenti dum redeat: Repleti vero per mensem dimidium, & alio dimidio in solem refundi velut in aliam navem. Nec tamen inter illas anathematizandas blasphemias, aliquid unquam fingere poterunt, cur vel incipiens luere, vel desinens, corniculato lumine fulgeat: aut cur à dimidio mense incipiat minui: & non ad refundendum plena perveniat. Illi ergo qui hæc certis numeris indagant: ita ut & defectus solis & lunæ, non solum cur fierent, sed etiam quando futuri essent longe ante prædicarent, & eos determinatis intervallis temporum, canonica supputatione præfigerent, literisque mandarent, quas modo qui legunt atque intelligunt, nihilominus eos prædicunt, nec aliter aut alias accidunt quam prædicunt. Tales ergo (quibus non est ignoscendum, sicut scriptura sancta dicit: Quia cum tantum valerent scire ut possent æstimare factum, quomodo Dominum ejus supplicii pietate non facilius invenerunt) ex ipsis cornibus lunæ, quæ à sole averfa sunt, sive crescentis, sive decrecentis: conjecerunt eam vel à sole illustrari, & quanto magis ab eo recederet, tanto magis ab ea parte quæ terris apparet, radios ejus excipere: quanto autem ad eum magis post dimidium mensem ex alio semicirculo propinquaret, tanto magis à superiori parte illustrata, ab ea parte quam terris averteret, non posse excipere radios: & propterea videri decretere: vel si haberet suum lumen, illud haberet ex una parte in hemisphærio, quam partem cum recedens à sole paulatim terris ostenderet, quasi augmenta monstrare dum non addatur quod deerat, sed perdat quod inerat, ac rursum paulatim abscondere quod patebat, & ideo videri decretere. Sed quodlibet horum duorum sit: illud certe manifestum est, & cuius advertenti facile cognitum, quod luna non augeatur ad oculos nostros, nisi à sole recedendo: neque minuat, nisi ad solem ex parte alia appropinquando. Attende nunc quod in Proverbis legitur: Sapiens sicut sol permanet, stultus autem sicut luna mutatur. Et quis est sapiens qui permanet, nisi sol ille justitiæ, de quo dicitur: Ortus est mihi sol justitiæ: & quem sibi non fuisse ortum, in die novissima, plangentes impii dicuntur: Et justitiæ lumen non luxit nobis, & sol non est ortus nobis? Nam istum carnis oculis visibilem solem facit oriri super bonos & malos Deus: qui etiam pluit super justos & injustos. Ducuntur autem semper ex rebus visibilibus invisibilem congruæ similitudines. Quis ergo est ille stultus qui tanquam luna mutatur: nisi Adam in quo omnes peccaverunt? Anima quippe humana recedens à sole justitiæ, ab illa scilicet interna contemplatione incommutabilis veritatis omnes vires suas in terrena convertit, & eo magis magisque obscuratur in interioribus ac superioribus suis: sed cum redire cœperit ad illam incommutabilem sapientiam, quanto magis ei propinquat affectu pietatis, tanto magis exterior homo corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem: omnisque lux illa ingenii, quæ ad inferiora vergebat, ad superiora convertitur & à terrenis quodammodo aufertur, ut magis magisque huic sæculo moriatur, & vitæ ejus abscondatur cum Christo in Deo. Mutatur ergo in deterius ad exteriora progrediens, & in vitæ sua projectione intima sua: & hoc terræ, id est, eis qui terrena sapiunt melius videtur, cum laudatur peccator in desideris animæ suæ: & qui inique gerit benedicitur. Mutatur autem in melius, cum intentionem suam & gloriam à terrenis, quæ in hoc sæculo apparent, paulatim avertit: & ad superiora interiora convertit: & hoc terræ, id est, eis qui terrena sapiunt melius videtur. Unde illi impii postremam infructuosam agentes penitentiam, etiam hoc sunt inter multa dicturi: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem impropieri: Nos infensati vitam eorum æstimabamus infantiam. Ac per hoc Spiritus sanctus de visibilibus ad invisibilia, & de corporalibus ad spiritualia sacramenta similitudinem docens: transi-